

TANPINAR'IN SAKLI DÜNYASI ARAYIŞLAR-KEŞİFLER-YORUMLAR, ED. JULIAN RENTZSCH-İBRAHİM ŞAHİN, DOĞU BATI YAYINLARI, ANKARA 2018.

Emre YOLCU*

Julian Rentzsch ve İbrahim Şahin'in editörlüğünde hazırlanan ve DoğuBatı Yayınlarından çıkan dört yüz on iki sayfalık *Tanpınar'ın Saklı Dünyası Arayışlar – Keşifler - Yorumlar* adlı kitap, Thomas Bleicher, Besim F. Dellaloğlu, Armağan Ekici, Murat Gülsoy, Martin A. Hainz, Michael Hofmann, Süreyya İlkılıç, Emel Kefeli, Mustafa Kurt, Mehmet Narlı, Hayrettin Orhanoğlu, Şaban Sağlık, Abdurahman Saygılı ve Özgür Taburoğlu gibi farklı disiplinlere mensup yerli ve yabancı araştırmacıların yazılarından oluşmaktadır.

Ahmet Hamdi Tanpınar, işlediği farklı konular ve estetik dil anlayışı ile bugün bile güncelliğini koruyan bir kültür ansiklopedisi olarak değerlendirilmektedir. Yazarın eserleri üzerine daha önce yapılmış olan sosyoloji ağırlıklı, modern edebiyat çalışmalarından farklı olarak bu çalışma, uzun yıllar süren bir "sükut suikastı" ndan sonra, Tanpınar'ın uluslararası alanda tanınırlığına katkıda bulunmasıyla dikkat çekmektedir.

Kitabın daha ön sözünden başlayarak, Goethe'nin de savunduğu dünya edebiyatı anlayışı içerisinde, Tanpınar'ın da büyük bir yeri olduğu fikri üzerinde anlaşma sağlayan yazarlar, yaptıkları metinler arası okumalar sayesinde bu savlarını güçlendirirler. Alman Dili ve Edebiyatı alanında akademisyen Thomas Bleicher kitaptaki makalesinde, Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* adlı romanını, Akdenizli Doğu Batı edebiyatının seçkin bir Türk eseri olarak kabul eder. Bu yönüyle eserin dünya edebiyatı başyapıtları içerisinde değerlendirilmesini uygun bulur. Yazar romanı, Alman Edebiyatının ilk önemli eleştirmeni ve Aydınlanma Çağı'nın önde gelen temsilcilerinden Lessing'in sözlerinden esinlenerek, sadece övülmekle kalmayıp, akılcı bir okuma da yapılması gerekli bir eser olarak değerlendirir.

Alman Filolojisi ve Karşılaştırmalı Edebiyat üzerine çalışmalar yapan bir başka akademisyen Michael Hofmann kitap için kaleme aldığı yazısında, Tanpınar'ın *Huzur* adlı romanını, Rilke'nin *Malte Laurids Brigge'nin Notları* adlı romanıyla karşılaştırarak, modernleşme bahsi üzerine odaklanır. *Huzur* romanında tespit ettiği Türklere özgü modernizm krizinin; Avrupa modernizmi ile benzeşen ve farklı kalan yönlerinin, Alman okurların da dikkatini çekebileceğini öngörür. Yazar, modern dünya edebiyatına, Türk edebiyatının en büyük katkısının, Tanpınar'ın *Huzur* adlı eseri ile olduğunu ileri sürer. Kitabın editörlerinden Mainz Üniversitesi Türkoloji Kürsüsü başkanı Julian Rentzsch, makalesinde *Huzur* romanının kimi pasajlarında Faustçu bir bakış açısının kullanıldığından bahseder. Goethe'nin Faust manzumelerinin *Huzur* üzerindeki etkilerini, incelediği iki pasajla ispat etme yoluna giden Rentzsch, roman karakterlerinden Mümtaz'ın bazı nitelikleri ile edebiyat tarihinin bir vesikası olduğunu romanın tamamının ise meta-metin niteliği taşıdığını savunur.

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Programı Öğrencisi, emre.yolcu.36@hotmail.com

Kitapta dikkat çeken elbette sadece batılı yazarların kaleme aldığı ve bir nevi karşılaştırmalı edebiyat çalışması olarak kabul edilen yazılar değildir. Kitabın ön sözünde de belirtildiği gibi, Türkiye’de Tanpınar ile ilgili gün geçtikçe büyüyen, zengin bir bilimsel literatür meydana gelmektedir. Öyle ki adeta özel bir bilim dalı haline gelen Tanpınar çalışmalarına kitapta “Tanpınaroloji” denilerek bir isim yakıştırmasına da gidilmektedir. Büyümeye hızla devam eden bu literatüre, kitap içerisinde kaleme aldıkları makaleler ile yerli yazarlarda destek vermeyi sürdürmektedir. Sosyolog yazar Besim F. Dellaloğlu, *İkondan Kanona: Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Türkiye Macerası* adlı makalesinde kanon kavramı ve kanonlaşma bahsi üzerine çeşitli bilgiler vermesinin ardından, “Tanpınar Türkiye’nin ilk modern kanonudur.” çıkarımında bulunur. Çalışma içerisinde *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*’ne dair çeşitli saptamalarda bulunan araştırmacılardan biri olan Süreyya İlkılıç, Tanpınar’ın modernleşmeye çabalayan toplumu ve bireylerini, Batılı bir düşünür olan Kafka’nın zaman felsefesine dayanarak inceler. Tanpınar’ın bu kullanıma uygun bir şekilde kurguladığı eserlerini ise Türk düşünürlerinin modernleşmesi sürecinde, Batı’nın ve Avrupa’nın etkilerini göstermesi açısından son derece önemli bulur.

Kitabın diğer editörü olan İbrahim Şahin, *Epistemofil Tanpınar* başlıklı yazısında bilme ve arzu bahsinden yola çıkarak, Tanpınar’da hakikat gibi görünenin aslında hakikat olmadığını ve bunun farkında olan öznenin hayal kırıklığına uğrayarak yeniden gerçekliğe döndüğünden bahseder. Nihayete ermeyen arzu ve dilin mistifiye edilmesi süreci üzerinde hassasiyetle duran yazar, bu kitabın editörlüğünü üstlenerek, daha evvel yayımladığı kitabı *Ahmet Hamdi Tanpınar / Haz ve Günah: Bir Tanpınar Yorumu* adlı çalışması için dile getirdiği, “Tanpınar’ın sanatkarlığının anlaşılması konusunda ancak bir katkı olabilir.” görüşüne sadık kaldığını ve Tanpınar çalışmalarına hız kesmeden devam ettiğini ispat eder.

Tanpınar’ın Saklı Dünyası Arayışlar – Keşifler – Yorumlar isimli bu çalışma farklı dil, kültür ve disiplinlerden gelen birçok araştırmacıyı aynı kitapta buluşturması ile dikkati çeker. Hem Şarklı hem de Garplı olarak nitelendirilebilecek Tanpınar’a dair uluslararası farkındalığı arttıracığından şüphe olmayan eserin farklı dillere çevrilmesi yerinde bir karar olacaktır. Tanpınar’ın saklı dünyasına bir yol haritası çizen kitabın bundan sonra yapılması umulan diğer çalışmalara ufuk açacağına kesin gözüyle bakılmalıdır.